

Проскура О. І.,
директор, вч.-методист,
заслужений працівник освіти України,
Київська гімназія східних мов № 1,
kgsm1@ukr.net

ОСВІТНЯ РЕФЛЕКСІЯ І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ВІД НЕРОЗКРИТИХ ТАЛАНТІВ ДО СВІТУ НОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ

У контексті дослідження зосереджено увагу на виявленні і підтримці обдарованості як внутрішнього потенціалу особистості учнів. Хоч методи педагогічної діагностики обдарованості відрізняються від методів, що стосуються діагностування освітнього потенціалу звичайних учнів, утім завдяки індивідуалізованому підходу, освітній рефлексії і фокусуванню на багатовимірних аспектах особистості актуалізується раннє виявлення здібностей і підтримка усіх учнів. Педагогічна діагностика обдарованості, проведена серед учнів з нерозкритим творчим потенціалом, може стати важливим чинником, який сприятиме підвищенню їх інтересу до процесу навчання, до освітньої активності і рефлексії. Завдяки штучному інтелекту й аналітичним системам можна створювати інструментарій для аналізу результатів учнів у різних сферах, виявляючи потенціал у тих освітніх галузях, де учень, можливо, ще не відчував себе обдарованим. Узаємодія з сучасними технологіями допомагатиме учневі навчатися по-новому, застосовуючи технології для виконання конкретних завдань, і розмірковувати над тим, як цифрові технології змінюють його освітній процес. Саме тому обдарованість, яку традиційно сприймають як виняткову рису особистості, насправді можна трактувати ширше – як прихований особистісний потенціал і нерозкриті таланти середньостатистичного учня. Адже обдарованість не завжди проявляється за традиційних форм, таких як академічні успіхи, досягнення у математиці, літературі, історії, музиці тощо.

Ключові слова: обдарованість; педагогічна діагностика обдарованості; освітня рефлексія; штучний інтелект.

This study focuses on identifying and nurturing giftedness as an intrinsic potential within the personalities of school pupils. While the methods used for diagnosing giftedness differ from those applied to assess the educational potential of the average learner, an individualized approach, educational reflection, and attention to the multidimensional nature of personality contribute to the early detection of abilities and the provision of support for all pupils. Pedagogical diagnostics of giftedness, particularly among those whose creative potential remains undiscovered, may become a key factor in enhancing their interest in learning, educational engagement, and self-reflection. Supported by artificial intelligence and analytical systems, it is now possible to develop tools for analyzing school pupils' performance across various domains, uncovering potential in areas where they may not yet recognize their own giftedness. Interaction with modern technologies helps pupils learn in new ways – applying digital tools to complete specific tasks and reflecting on how such technologies reshape their educational experience. As a result, giftedness – traditionally perceived as an

exceptional trait – can be reinterpreted more broadly as hidden personal potential and untapped talents present in the average school pupil. After all, giftedness does not always manifest in traditional forms such as academic achievement in mathematics, literature, history, music, or other commonly recognized domains.

Keywords: giftedness; pedagogical diagnostics of giftedness; educational reflection; artificial intelligence.

Штучний інтелект зумовлює оновлення підходів до педагогічної діагностики обдарованості учнів як інструменту розпізнавання відповідних ознак. Поєднання комплексного й індивідуального підходів до оцінки потенціалу зростаючої особистості дає змогу враховувати не тільки академічні, а й творчі, соціальні та емоційні аспекти розвитку. Педагогічна діагностика нині спроможна виявляти нерозкриті таланти, а штучний інтелект на основі емпіричних даних здатний спрогнозувати шляхи і нові можливості для розвитку кожного учня. Для сучасного вчителя генеративний штучний інтелект (ChatGPT, Gemini, Claude тощо) відкриває нові можливості не лише як засіб діагностики й оптимізації освітнього процесу, а насамперед як потужний ресурс для глибшої освітньої рефлексії і підтримки індивідуального розвитку кожного учня. Використовуючи штучний інтелект для генерування ідей, складання текстів, аналізу джерел, педагог має змогу спостерігати за взаємодією учнів з новими інтелектуальними середовищами і фіксувати не тільки рівень знань, а й виявляти приховані нахили: творчу уяву, нестандартне мислення, гнучкість у розв'язанні задач і виконанні завдань. Водночас важливо навчати учнів критично оцінювати відповіді агентів штучного інтелекту, працювати з ними як із проєктним матеріалом, а не як із готовими істинами. У такому середовищі вчитель поєднує *наставництво* – підтримку зростання, допомогу у подоланні утруднень, формування вмінь – і *фасилітацію* – створення умов для самостійного навчання, співпраці й відкриттів. Саме це дає змогу учням розгортати й збагачувати творчу автономію, формулювати запитання, інтерпретувати відповіді, трансформувати їх у власні смисли, посилюючи індивідуалізацію навчання і сприяючи повнішому розкриттю своїх талантів.

Практика Київської гімназії східних мов № 1 демонструє, що у процесі розкриття талантів і життєствердного потенціалу (попри виклики і загрози ментальному і навіть фізичному здоров'ю, продукованими країною-агресоркою) особистості учнів важливу роль відіграє освітня рефлексія як прояв фундаментальності освітньої дипломатії, що є провідним керунком високопрофесійного педагогічного колективу. А штучний інтелект у цьому процесі – чутливий інструмент інтеграції знань, досвіду, потенціалу всіх учасників освітнього процесу. «Оскільки сучасна освіта стикається з численними викликами, зокрема в умовах воєнного часу, адміністрація і педагогічний колектив активно працюють над адаптацією освітнього процесу до нових реалій.

Зокрема, реалізація міжнародних проєктів, обмін досвідом, підготовка до міжнародної діяльності стають важливими напрямками для розвитку учнівського лідерства, ґрунтованого на знаннях, на творчому потенціалі, на обдарованості. В умовах війни і після перемоги важливо забезпечити не тільки освітній процес, а й психологічну підтримку учнів і педагогів, що допомагатиме зберігати мотивацію і позитивний настрій для подальшої роботи» [4, с. 1131].

В умовах війни і післявоєнного відновлення вчителі дедалі частіше звертатимуться до освітньої рефлексії і персоналізованих стратегій розвитку учнів, щоб посилити їх резильєнтність (стресостійкість). У практиці навчання вже реалізуються підходи, які допомагають учням визначати свої сильні сторони, ресурсний потенціал, бачити себе як активних учасників процесу навчання попри зовнішні виклики. Використання освітньої рефлексії сприяє розвитку самосвідомості і внутрішньої стабільності. Учні краще усвідомлюють, що здатні зростати, формувати таланти і напрацьовувати вміння навіть у кризовий час. Для вчителя це означає зміну ролі у бік наставника, який допомагає вибудовувати персоналізовану освітню траєкторію, адаптовану до реальних потреб і життєвих ситуацій учнів.

Учителі впроваджують цифрові інструменти для підтримки освітньої діяльності учнів – зокрема під час створення текстів, реалізації проєктів, генерування ідей і проведення досліджень. Водночас цілеспрямовано формується у учнів відповідальне ставлення до таких інструментів. У навчанні практикується розмежування: що саме є результатом самостійної роботи учня, а що – підтримкою з боку штучного інтелекту. Це допомагає зберігати академічну доброчесність, розвивати вміння самостійного мислення і зміцнює усвідомлення своєї інтелектуальної цінності. Учитель отримує змогу краще відстежувати динаміку мислення й зростання учнів, водночас підтримуючи їх в етичному використанні штучного інтелекту як інструменту, а не заміника розумової діяльності.

У контексті нашого дослідження ми говоримо про педагогічну діагностику обдарованості, отже, зосереджуємося не стільки на методах і формах контролю, перевірки рівня знань і вмінь, що їх здобувають учні у процесі освітньої діяльності, скільки на виявленні і підтримці обдарованості як внутрішнього потенціалу особистості, як спромоги долати життєві й особисті проблеми, ухвалювати максимально адекватні рішення. Оскільки «складні життєві рішення опосередковуються цінностями як самої людини, так і суспільства, у якому вона живе, і мають певний ціннісно-смісловий підтекст, **ґрунтований на баченні людини і суспільства як цінності, з якою необхідно рахуватися**» [2, с. 65–66], то має забезпечуватись відповідна якість освітнього процесу. Розглядаючи педагогічну діагностику як чинник забезпечення якості освітнього процесу, дослідниці О. Кондур і Н. Фучинська висновують, що виклики, які стоять перед країною зумовлюють перегляд пріоритетності завдань освіти і висувують певні

вимоги до якості освітнього процесу, і називають педагогічну діагностику процесом з'ясування умов і обставин, за яких здійснюється освітній процес. Дослідниці зазначають: «це зумовлює актуальність педагогічної діагностики, яку необхідно тлумачити як сукупність методів і форм контролю, перевірки рівня знань та вмінь, набутих здобувачами освіти в процесі навчальної діяльності» [3, с. 337].

Чи потрібно визначати обдарованість учнів? З погляду педагогічної науки – так. З погляду навчання, виховання і розвитку – звісно. З погляду освітньої рефлексії, яка невіддільна від діалогу з нерозкритими талантами учнів, – незаперечно. Але порушена науковою спільнотою проблематика сучасних підходів і тенденцій педагогічної і психологічної діагностики обдарованості учнів окрім багатовимірності й інтеграція різних підходів у цьому питанні має стосуватись індивідуалізації з її освітньо-рефлексійним контекстом, емоційною підтримкою і соціальною адаптацією, прогностикою людського потенціалу для відбудови країни після здолання ворога.

Редактори книги «Reflection: Turning experience into learning» (D. Boud, R. Keogh і D. Walker), як одного з перших видань про методологічні підходи до освітньої рефлексії, у вступній частині зазначили: «важливо спиратися на попередній досвід учнів і надавати можливості для активної участі у тому, що вони вивчають»; «якщо ми зможемо підвищити наше усвідомлення щодо того, що рефлексію можна включати у навчання <...> тоді ми зможемо покращити практику навчання і допомогти тим, хто вчиться разом з нами»; «рефлексія є життєво важливим елементом у будь-якій формі навчання» [7, с. 7–10].

Певно, не існує єдиного критерію для визначення обдарованості, бо сучасні методи її діагностики орієнтуються на багатовимірність, різноаспектність – едукативність, емоційний інтелект, ідентичність, інтелектуальність, лідерство, патріотичність, полікультурність, соціальність, творчість, толерантність тощо. Але найголовніше, за R. F. Subotnik, P. Olszewski-Kubilius і F. C. Worrell, які запропонували динамічну модель обдарованості, що розвивається у часі й за певних контекстів, «прагнення до реалізації власних талантів і здібностей у формі трансцендентного творчого внеску приведе до високого рівня особистого задоволення і самореалізації, а також до неймовірних благ для суспільства» [9, с. 40].

Тож підхід до педагогічної діагностики обдарованості не обмежується стандартами, а передбачає інтерпретацію результатів з огляду на особисті умови і переживання учня, щоб уникнути стереотипів і забезпечити коректність оцінки. Хоча стандартизовані тести все ще використовуємо, втім інтегруємо інтерв'ювання на різні освітні, особисті, соціальні, крос-культурні тощо теми, наповнюваність учнівських портфоліо, оцінку результатів творчої діяльності різнорівневої локаційності (гімназійні, районні, міські, всеукраїнські, міжнародні), результативність проєктної активності. Це уможливорює гнучкіше й точніше оцінювання обдарованості, виходячи за межі традиційних тестових завдань, пробуджуючи таланти і мотивуючи учнів до реалізації можливостей.

Оскільки зростає увага до проблематики обдарованості учнів, то повинні мати місце не лише виявлення, підтримка і розвиток середньостатистичних здібностей, а й якісно диференційоване створення можливостей для самовираження. Констатована обдарованість ще не означає, що учень володіє комунікативними вміннями, проявляє активну освітню співдіяльність за внутрішньої розкритості й навчальної зосередженості. Соціальна ізоляція, проблеми з емоційним адаптуванням, прояви агресії у соціальних мережах шкодять ментальному добробуту таких учнів. Саме тому освітня рефлексія і штучний інтелект є такими важливими не тільки для розкриття талантів, а й у процесі збереження і розвитку обдарованості за ціннісного ставлення до таких особистостей. У педагогічній діагностиці обдарованості враховуємо не лише академічну успішність, а й інші аспекти розвитку, як-от: взаємодія в учнівському колективі, лідерські якості, особистісна соціальна спрямованість; захопленість українською і східною культурами, мистецтвом, музикою, спортом; здатність розпізнавати і керувати як своїми емоціями, так і інших, що зміцнює емоційний інтелект; спроможність до нестандартного мислення і творчого розв'язання освітніх проблем тощо. І. Березіна зазначає, що «рефлексія як етап уроку є необхідним компонентом забезпечення духовно-інтелектуального розвитку особистості <...> навичок самокорекції, саморозвитку, самоконтролю, самопізнання <...> якісно проведена рефлексія сприяє створенню ситуації успіху <...> допомагає покращити свої навички і знання, критичне мислення та здатність до самоаналізу, а вчителю дає можливість спостерігати особистісний поступ учням з метою врахування її результатів у подальшій роботі» [1, с. 448].

Щоб виявити й у подальшому розвивати обдарованість, учителі все частіше послуговуються персоналізованими методами навчання, зважають на унікальні здібності й інтереси своїх учнів. Тож оцінка ідентичності і соціальних характеристик спрямовані на раннє виявлення відповідного потенціалу, що уможливлює коригування авторських навчальних програм й удосконалення педагогічних практик. А процес оцінювання здатності до розв'язання нестандартних задач, якості виконаних інтелектуальних завдань, інноваційності мислення і креативності водночас має виявляти потенціал й спонукати учня до його розвитку і збагачення.

Хоч методи педагогічної діагностики обдарованості відрізняються від методів, що стосуються діагностування освітнього потенціалу звичайних учнів, утім завдяки індивідуалізованому підходу і фокусуванню на багатовимірних аспектах особистості акцентується раннє виявлення і підтримка здібностей усіх учнів. Постає питання, чи може процес діагностики обдарованості звичайних учнів (*учнів з нерозкритим творчим потенціалом* – звучить педагогічніше) стати своєрідним атрактором уцікавлення цих учнів процесом навчання. Так, педагогічна діагностика обдарованості, проведена серед учнів з нерозкритим

творчим потенціалом, стає важливим чинником, який сприяє підвищенню інтересу їх до процесу навчання, до освітньої активності загалом, а отже, і до самовиявлення прихованих аспектів їх обдарованості.

У 2024–2025 роках у країнах Європейського Союзу активно впроваджується нова редакція European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Competence (LifeComp 2.0) – стратегічний документ, що передбачає ключові керунки розвитку особистісних і соціальних компетентностей у системі освіти. Рамка LifeComp 2.0 надає особливої ваги рефлексії як базовому життєвому вмінню, необхідному для адаптації, ухвалення рішень, формування відповідального ставлення до себе, суспільства і майбутнього. Наша гімназія активно інтегрується у цей процес. Ми вже впроваджуємо підходи, що розвивають у наших учнів здатність до саморефлексії, осмислення досвіду, розуміння освітніх потреб і формування індивідуальних навчальних траєкторій. Учителі гімназії працюють як фасилітатори навчання, створюючи середовище, у якому учень не просто засвоює знання, а вчиться вчитися, бачить сенс освіти у своєму зростанні, здобуває вміння критичного мислення і внутрішньої автономії. Особливо актуальним це стає в умовах воєнного часу, коли освітній процес повинен не тільки навчати, а й підтримувати, зміцнювати, надихати. Рефлексія у нашій гімназії – це не лише метод, а й культура спільного зростання, де кожен учень має простір для осмислення себе, своєї ролі й відповідальності у світі, що змінюється.

Ми глибоко розуміємо, що персоналізоване навчання, етична робота з цифровими технологіями і навчання впродовж життя – не модні гасла, а відповідь на реальні виклики, які щодня постають перед українською дитиною. Саме тому гімназія активно впроваджує рефлексійні практики, поєднує традиції національної педагогіки з сучасними європейськими орієнтирами і формує середовище, у якому український учень стає гідним учасником глобального освітнього простору. Завдяки новим підходам до навчання зростають можливості для самовираження учнів, адже оцінюються здібності не лише за стандартними тестами, а й завдяки проєктній діяльності, творчим завданням, інтерактивним формам освіти. Відчуття себе частиною динамічного і цікавого освітнього процесу уможливорює самовираження учнів, що є важливим аспектом і мотивації до навчання, і прояву індивідуальних аспектів обдарованості особистості. Нестандартні навчальні завдання допомагають виявляти сильні сторони учнів у неакадемічних сферах – креативність, лідерство, творчість.

Педагогічна діагностика обдарованості як рефері індивідуалізації освітнього процесу дає можливість учителям краще зрозуміти сильні сторони кожного учня й адаптувати освітній процес до інтересів і здібностей кожного. Якщо учні відчують, що їх індивідуальні таланти і здібності визнаються й ураховуються, то це може значно підвищити їх мотивацію як до навчання, так і до самонавчання.

Пошук і розвиток сильних сторін у процесі педагогічної діагностики обдарованості має супроводжуватися пропозиціями шляхів для їх подальшого розвитку – позакласні гуртки, конкурси, МАН. Завдяки цьому учні можуть відчувати, що навчання – це не просто «вивчення» матеріалу, а можливість розвивати свої здібності у різних сферах.

Розкриття потенціалу завдяки позитивній оцінці з акцентом на тих сферах, де учні демонструють високі результати, позитивно впливають на їх самооцінку. Підвищення впевненості у своїх силах завдяки успіхам у тих чи інших предметних галузях стає потужним мотиватором для активної участі в освітньому процесі. Тож за педагогічної діагностики обдарованості слід звертати увагу на емоційний і соціальний розвиток учнів. Наприклад, деякі учні можуть мати високі інтелектуальні здібності, водночас потребуючи підтримки в емоційному розвитку і соціалізації.

Педагогічна діагностика обдарованості серед учнів з нерозкритим творчим потенціалом дійсно може бути потужним інструментом для підвищення їх інтересу до навчання. Учень з нерозкритим творчим потенціалом не виділяється надзвичайними досягненнями у певних освітніх галузях, але і не має серйозних проблем у навчанні й розвитку, тобто це учень, який знаходиться на середньому рівні розвитку в усіх аспектах освітнього процесу чи їх більшості:

- добре інтегрований у колектив класу, не має проблем у спілкуванні з однокласниками і вчителями, не є лідером, не переживає соціальних утруднень (ізоляції чи булінгу);
- емоційно стабільний, хоча інколи може мати загальні утруднення з адаптацією до стресових ситуацій;
- його оцінки зазвичай відповідають середньому рівню класу, має яскраво виражені здібності до конкретних предметів;
- може виявляти зацікавленість у навчанні з огляду на потребу виконати завдання і отримати хороші оцінки;
- не має серйозних утруднень, спроможний засвоювати навчальний матеріал, але не виявляє творчості;
- не проявляє значної ініціативи у позаурочних активностях, не виявляє особливих творчих здібностей, хоча може мати потенціал до розвитку цих якостей за правильного підходу до навчання.

Отже, учень з нерозкритим творчим потенціалом не є «зіркою» класу, але й не «пасе задніх». То чи може рефлексія на обдарованість стати джерелом розкриття талантів учня з нерозкритим творчим потенціалом? Так, рефлексія на обдарованість може стати важливим джерелом розкриття талантів такого учня за збігу низки причин і ситуацій. Така рефлексія не обов'язково має бути індивідуальним процесом, адже завдяки груповим обговоренням, роботі у команді, у бесідах з

учителями учень може розкрити свої таланти, які не були помічені у процесі виконання певних завдань, а от колективний процес допоможе побачити себе з іншого боку і дізнатися про свої здібності завдяки взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу. Рефлексія на обдарованість може мотивувати учня переглянути свої підходи до навчання, побачивши у цьому свій шанс для розвитку нових інтересів, переспрямувавши зусилля, наприклад, на експериментування з методами навчання, на творчі завдання і проєкти, інтуїтивно активуючи ті аспекти своїх здібностей, які досі помітними не були.

Рефлексія на обдарованість може допомогти учневі подолати дискомфорт чи навіть тиск того, що його порівнюють з іншими. Адже втрачається мотивація, коли *оцінювання себе* не переходить з контексту досягнень однокласників у площину власного *потенціалу і розвитку*. З іншого боку, така рефлексія дає змогу учневі побачити, що кожен має свої сильні сторони і таланти, навіть якщо вони не виявляються одразу чи не відповідають традиційному сторонньому баченню, що сприяє усвідомленню своїх унікальних здібностей, навіть якщо вони не такі очевидні, як у однокласників.

Якщо учневі дається можливість подумати про свої сильні сторони й обдарованість у контексті навчання, це може мотивувати докладати більше зусиль у навчанні і розвивати свої таланти. Коли учень починає рефлексувати на свою обдарованість, це стимулює самовираження, зацікавлює проявляти сильні сторони, наприклад, завдяки мистецтву, спорту, лідерству тощо. Рефлексія на обдарованість може бути потужним інструментом для вияскравлення талантів учня з нерозкритим творчим потенціалом, стаючи поштовхом до саморозвитку, підвищення мотивації і пошуку нових інтересів, що, своєю чергою, зацікавить його освітнім процесом.

Узв'язнюючи рефлексію на обдарованість з рефлексією на сучасні засоби навчання, зокрема на штучний інтелект у контексті нерозкритого творчого потенціалу, можна досягти нового рівня мотивувальних педагогічних підходів до розгортання самосвідомості учня як вартісного керунку реалізації освітнього, особистісного і життєсенсного буття.

Завдяки штучному інтелекту й аналітичним системам можна створювати інструментарій для аналізу результатів учнів у різних сферах, виявляючи потенціал у тих освітніх галузях, де учень, можливо, ще не відчував себе обдарованим. Наприклад, завдяки адаптивним тестам і персоналізованим освітнім траєкторіям, штучний інтелект може допомогти зрозуміти, у чому саме учень має потенціал, а де потребує додаткової підтримки з боку педагогів, батьків чи зовнішніх стейкхолдерів. Водночас асистенти штучного інтелекту запропонують учневі спеціальні навчальні завдання і онлайн-ресурси, що відповідатимуть їх інтересам і здатностям. Сучасні системи на основі штучного інтелекту, завдяки аналізу

навчальних даних, здобутих завдяки технологіям, можуть надавати миттєвий зворотний зв'язок про освітні досягнення і така рефлексія уможливить швидке бачення потенціалу до розвитку (обдарованості) і до яких саме сфер людської діяльності учень має посилити свою увагу. Порівнювання результатів навчання за різні часові відтинки дає змогу вчителям відстежувати динаміку освітніх досягнень, навіть якщо учень і не є «зіркою» класу.

За адаптивної діагностики (з використанням штучного інтелекту) сильних сторін учнів виявляються пізнавальні стилі, типи мислення, творчі й емоційні домінанти. Використання платформ з відповідними модулями забезпечує структуровану аналітику зі згенерованими персоналізованими порадами для розвитку здібностей. На уроках й у позаурочний час учні проходять рефлексійне онлайн-анкетування, де ШІ-агент, наприклад, вбудований у Google Forms і Microsoft Forms за допомогою Copilot, автоматично аналізує відкриті відповіді учнів і формує стислий підсумок про переживання, утруднення, досягнення. Такий зворотний зв'язок стає основою для подальшого діалогу вчителя як з учнем, так і з класом. Коли осмислення досвіду стає регулярною практикою, учні бачить динаміку свого розвитку, а вчитель – зміни у їх мотивації і потребах. Для творчого самовираження учасників освітнього процесу використовуються Canva, Miro, Padlet для створення цифрових рефлексійних карт, портфоліо, презентацій. Canva for Education (із функцією Magic Write) помічна у написанні есе, постерів, мотиваційних листів, де штучний інтелект пропонує ідеї, але учень обирає, трансформує й осмислює самотужки. Miro допомагає візуалізувати «Дерево талантів», «Мої освітні траєкторії», а Padlet підходить для рефлексійних «стін думок», відповідей на запитання «Що я зрозумів про себе?» тощо. За підтримки штучного інтелекту у цьому процесі саме учень залишається автором, що посилює відчуття своєї цінності і розвиває вміння самопрезентації й саморефлексії.

У гімназії учні створюють проекти дослідження про вплив штучного інтелекту на людину, освіту, культуру. При цьому він використовується як помічник – для накопичення інформації, генерування ідей, створення макетів. Учні обов'язково рефлексують: «Що я зробив/ла самостійно?», «Що згенерував штучний інтелект?», «Як я це переосмислив/ла?». У такий спосіб розвиваються не лише дослідницькі здібності, а й етичне бачення співпраці з технологіями, розуміння своєї ролі у цифровому безмежжі.

Узаємодія з сучасними технологіями допомагає учням навчатися по-новому, застосовуючи їх для виконання конкретних завдань й розмірковуючи про те, як цифровізація змінює їх освітній процес. І все це завдяки миттєвому доступу як до підручників, посібників, так і до відеоуроків, віртуальних лабораторій, інтерактивних платформ, симуляції тощо. Утім, варто зауважити, що використання генеративного штучного інтелекту вже сьогодні супроводжується етичними викликами, які потребують уваги з боку педагогів.

Створити умови для розвитку здібностей і талантів учня з нерозкритим творчим потенціалом можна завдяки таким інструментам, як генеративний дизайн і творчі платформи для генерування музики, мистецтва, письмових робіт і навіть програмування. «Іноді починаємо вчитися ми, педагоги, у своїх учнів. Бо теорію на теренах Інтернету учні знаходять значно швидше, якщо вона їм потрібна. Якщо їх цьому навчили в школі – шукати, адаптувати» [5, с. 5]. А для цього потрібне «безперервне підвищення кваліфікації в умовах втілення професійних стандартів <...> підвищення якості педагогічної діяльності (особливо за умов дистанційної і змішаної форм навчальної діяльності); розвиток учителя у середовищі професійного педагогічного колективу» [6, с. 556–557].

Рефлексія на обдарованість у цьому контексті може допомогти зрозуміти, що потенціал можна розвивати обопільно. Тож поєднання рефлексії на обдарованість і рефлексії на сучасні засоби навчання допомагатиме глибше осмислити учнем і учителем своїх талантів і потенціалу. Технології на основі штучного інтелекту, даючи можливості виявляти сильні і слабкі сторони, створюють персоналізовані шляхи для розвитку і стимулюють активніше і мотивованіше брати участь в освітньому процесі. Це допомагає побачити себе не лише у традиційних академічних категоріях, а й як індивідуальність з унікальними здібностями, які можна розвивати за допомогою новітніх інструментів.

Саме тому обдарованість, яку традиційно сприймають як виняткову рису особистості, насправді можна трактувати ширше, зокрема як прихований особистісний потенціал і нерозкриті таланти середньостатистичного учня, адже обдарованість не завжди проявляється за традиційних форм, таких як академічні успіхи, досягнення у математиці, літературі, історії, музиці. Однак вона може проявлятися завдяки виявленню прихованих здібностей до розв'язання нестандартних задач, креативності у підходах до навчання, вмінням працювати у команді, лідерським якостям, емоційному інтелекту. Тож кожного учня слід вважати потенційно обдарованим, носієм нерозкритих талантів і прихованого потенціалу. Завдяки рефлексії на свої здібності й особистісний розвиток учень розумітиме, що саме для нього означає «обдарованість» і що самопізнання і саморозкриття мають здійснюватися за персоналізованого навчання, зворотного зв'язку, адаптивних інструментів.

Рефлексії в освітньому процесі є важливим елементом, який допомагає учням краще розуміти свій прогрес, приймати відповідальність за своє навчання й адаптувати стратегії для досягнення кращих результатів. Це твердження суголосне дослідженню «Informing Progress: Insights on Personalized Learning Implementation and Effects», адже персоналізоване навчання: передбачає надання учням часу і ресурсів для саморефлексії; дає змогу використовувати дані про успіхи учнів для коригування навчальних планів і підтримки їх розвитку,

оскільки вони можуть самостійно аналізувати своє навчання і на основі цього приймати обґрунтовані рішення щодо подальших кроків; підтверджує потребу в адаптації навчальних умов під індивідуальні потреби учнів [8]. Проаналізоване дослідження підтверджує важливість освітньої рефлексії у контексті персоналізованого навчання, оскільки вона допомагає учням адаптувати своє навчання до своїх індивідуальних потреб, що в результаті покращує їх навчальні досягнення і ставлення до процесу.

У процесі освітньої рефлексії учень має шанс не лише глибше пізнати себе, а й по-новому усвідомити свої сильні сторони. Іноді це означає переосмислення своїх уявлень про таланти і здібності – коли з'ясовується, що обдарованість проявляється зовсім не там, де учень її очікував. Такий досвід може стати як рушієм розвитку, так і викликом, адже зіткнення з внутрішніми стереотипами самосприйняття здатне викликати розчарування і навіть пригнічення. Саме тому важливо, щоб освітнє середовище підтримувало особистість у цьому процесі, надаючи інструменти для гнучкого осмислення себе. Одним із таких інструментів стає штучний інтелект, який, аналізуючи різноманітні освітні дані, допомагає виявляти прихований потенціал навіть там, де його раніше не помічали. У взаємодії з технологіями освітня рефлексія набуває нового змісту: відкриває шлях від нерозкритих талантів до світу нових можливостей, де кожен учень може побачити й реалізувати свою унікальну траєкторію розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Березіна І. Рефлексія як етап уроку в умовах дистанційного та змішаного навчання. Матеріали XXI Всеукраїнської науково-методичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Наумовські читання». Харків, 2024. С. 445–448. <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/1f9b73d7-d325-46b2-bab7-303148f793bf>
2. Бондаренко Н. В. Опанування вмінь ухвалювати рішення: теоретичний аспект проблеми. Молодь і ринок. 2024. № 7-8 (227–228). С. 65–69. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742419/1/BNV_MiR_2024_7-8.pdf. (DOI: 10.24919/2308-4634.2024.308724).
3. Кондур О., Фучинська Н. Педагогічна діагностика як чинник забезпечення якості освітнього процесу. (DOI: 10.15330/esu.17.333-338).
4. Проскура О. І. Лідерство і дипломатія в освіті як інструменти забезпечення результативності едукативних трансформацій. Українське суспільство у перспективах розвитку: історичний, соціально-політичний, освітньо-педагогічний аспекти: матеріали VI Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 26–31 березня 2025 року). / Упоряд. Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2025. С. 1122–1132. https://iod.gov.ua/content/events/72/vi-vseukrayinska-mizhgaluzeva--naukovo-praktichna-onlayn-konferenciya-ukrayinske-suspilstvo--u-perspektivah-rozvitku--istorichniy--socialno-politichniy--osvitno-pedagogichniy-aspekti_publications.pdf?1744869134.7518

5. Проскура О. І. Лідерство природне і виховуване як феномен і об'єкт педагогічного впливу. *Didactics*. Kyiv, 2023, 25 February. Pp. 1–8. <http://didactics.ucoz.ua/forum/4-20-396-16-1677347306>.
6. Проскура О. І. Професійний стандарт учителя: освітня діяльність Київської гімназії східних мов № 1. *Global trends in science and education. Proceedings of the 3rd International scientific and practical conference*. SPC «Sci-conf.com.ua». Kyiv, Ukraine. 2025. Pp. 556–561. URL: <https://sci-conf.com.ua/iii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-global-trends-in-science-and-education-7-9-04-2025-kiyiv-ukrayina-arhiv/>.
7. Boud D., Keogh R., Walker, D. (Eds.). *Reflection: Turning experience into learning*. London: Routledge. 1985. 170 p.
8. Pane J. F., Steiner E. D., Baird M. D., Hamilton L. S. *Informing Progress: Insights on Personalized Learning Implementation and Effects*. RAND Corporation. 2017. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2042.html
9. Subotnik R. F., Olszewski-Kubilius P., Worrell F. C. *Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science*. *Psychological Science in the Public Interest*. 2011. No. 12(1). Pp. 3–54.